

כיכר שאול

נולד בטבריה בנובמבר 1922,

בוגר בית ספר הקלאי "כדורי".

מראשוני הפלמ"ח משנת 1941 בחורשת משמר-העמק,

השתתף בפעולות המאבק בשלטון הבריטי 1945-1946

הצטרף לפעולות ההעפלה בסוף שנת 1946.

מפקד ב'שורות המגינים' במחנה מעצר המעפילים

בקפריסין.

כתבה על פעולה ב-EXODUS עם מיכה פרי ז"ל

ה ע ס נ ה ר י ס י ו

את הזמן ופורש את תוכניו ובקשתו. אין לי עם מי להתייעץ ולכן אני מתווכח עם עצמי, אילו יגאל היה במקומי, איזה צעדים היה נוקט, איזה החלטה היה מקבל? אנחנו לא נרד מהספינות מרצוננו, הבריטים יהיו נאלצים להוריד אותנו בכוח, לא יתכן שנעבור על זה בשתיקה. אין טעם להחזיר אלינו נשק ע"מ שנפתח עליהם באש, זו תהיה פעולה על גבם של המעפילים מפני שעל יריות יהיו מוכרחים לענות ביריות. ולכן, וזו דרישתי, תעלו לי, חומרי חבלה שנוכל לפוצץ את הספינה אם יורידו אותנו בכוח.

מיכה עשה הפסקה כדיבורו וא"כ הוסיף בנחרצות - זו הוראה שהיינו מקבלים מיגאל אם היה קיים קשר בינינו. לא עניתי ולא שאלתי דבר. ירדתי מהספינה לסירה שהשיטה אותי חזרה לנמל פורט דה-בוק.

התיעצתי עם ניסן לויתן והחלטנו לעשות את כל המאמצים ע"מ למלא את בקשתו של מיכה. מסכיב לספינות הגירוש העוגנות באופק הפעילות הולכת וגוברת, שמורות משמעות שונות ומשונות. יגרשו אותם לאיי סיישל, יגרשו למאוריציוס, והשמועה הכי נועזת היתה שהבריטים באישון לילה יחזירו את הספינות לתוך הנמל וישאירו את בעיית המעפילים על הצרפתים.

נסעתי לבסיס שלנו במרסיי. על הגג מתחת לרעפים, בחדר סגור ממש הרמטית היתה תחנת האלחוט של המוסד בפיקודו של מיקו, החלטנו שרווח הזמן בין ההפעלה והפיצוץ יהיה כ-4 שעות. לשם כך היה צריך להשיג עפרונות שהייה. על העפרונות לא היה רשום זמן ההפעלה אלא צבעים שונים לכל אורך זמן.

עברתי קורס חבלה ברמה גבוהה ביותר ב"משמר העמק" בשנת 1941, כלומר, 6 שנים לפני "אקסודוס" 1947 - עד היום אני זוכר בעל פה את ראשי התיבות של הצבעים למשכי הזמן השונים. איכוח"ש כלומר ארום 15-5 דקות, ירוק - 45-15 דקות, כחול - 45 דקות עד 2.5 שעות, ורוד - 2.5 עד 6 שעות וכו' וכו'.

אבל אולי אני טועה בצבע והספינה תתפוצץ בעוד המעפילים עליה. דרך אחרונה אסון "פטריה" שפוצצה ע"י אנשי ה"הגנה" בנמל חיפה ומתוך טעות נבעה בה חזר ענק ומעלה מ-300 מעפילים טבעו בים.

ביקשתי ממיקו הגדעוני לשלוח מברק ל"חיים השמן" קצין

למעלה מ-20 יום עוגנות שלוש ספינות הגירוש של מעפילי "אקסודוס" בחוף פורט דה-בוק. עיר הנמל הקטנה והשכוחה הפכה למרכז עיתונות עולמי.

מאות עיתונאים מכל קצוי תבל, צלמים וקולנוע, מאות מפגינים מדי יום. אנשי ציבור מכל אירופה, בתוך המהומה הזאת עושים אנשי הפל"ם והגדעונים את עבודתם בצנעה ומסירות. מוסווים כימאים, וכנציגים בסירות דייג אנו מתקרבים לספינות הגירוש ושומרים קשר עם אנשינו.

זכורים לי: ניסן לויתן, יאיר ברקר, גד הילב, אורי גורן, מרגה ואולי גם זקי, גדעונצ'יק מיקו ווילי רוסטוקר ועוד. ניסן ואני מסווים כרופאים צרפתים עולים "לבדוק" את בריאות המעפילים. אני עולה על גשר ספינת הגירוש והכלא... לרגלי הגשר עוצרים אותי מלחים בריטיים חמושים, אני מקשקש איתם אנגלית "מצורפתת" הקפטן נותן להם הוראה הומניטרית לאפשר לי להכנס לבטן האוניה ולעשות את מלאכתי - אני מתחמק מהחיל הבריטי שמלווה אותי. בבטן האוניה בשני מחסני ענק כ-1500 מעפילים, האוויר מחניק ומחליא והמלווה הבריטי שלי נעצר ונצמד לפתח אוורור, אני מנצל את הרגע ומתערב בין המעפילים, אני אומר מילת הקרם "עמך" במבטא גלוטי.

שני גברתנים מפגישים אותי עם בחור נמוך קומה וקומפקטי, הוא המנהיג הבלתי מוכתר של המעפילים - מרדכי רוזמן. הוא בוחן אותי במבטו, אני לבוש בסינור לבן של רופא ולהשלמת התמונה גם מכשיר שמע על הצוואר. הוא פונה אלי באידיש ושואל: "דו רעצט פראנצויזיש אור אידיש, אני מוותר על הסודיות ואומר לו "בעיקר עברית"! והוא בהומור יהודי אופייני שלא אבד גם בתנאים הקשים בו אנחנו נפגשים שואל אם אני יכול לשמוע במכשיר הסטטוסקופי את פעמי המשיח, הוצאתי מכיס סינר הרופאים את המראה שרופאים לובשים על הראש ואמרת שאת הפעילות עוד לא שומעים אבל במאמץ אפשר לראות בראי את חבלי המשיח. רוזמן חייך, טפח על שכמי ומאז אנחנו חברים בלב ונפש עד היום.

מובילים אותי לפינה מרוחקת. מעבר לפרוודור צר יושב מיכה, המוכר למעפילים כ-גד, בעיני כולם הוא משנה לאלוהים. לא לחינם אמרו המעפילים: "או גד או גוט", בגרים מסמורטטים, פרוע, זקן בן חודש. מיכה לא מבזבז

החבלה של הפלמ"ח ולבקש רשימה של הצבעים עם משכי הזמן. מיקו היה איש פלמ"ח נאמן ומסור, אולם הוא היה גם גרעוני. הגרעונים היו עם "לבדד ישכון" הם התחנכו על שמירת טודיות שאין למעלה ממנה. מיקו אמר שהוא יכול לזנות בשידור את הגרעוני ממול, הוא יחכה עד שבתחנה בתל-אביב יהיה גרעוני, פלמ"חניק. כעבור 4 שעות נתקבלה התשובה בלווית שאלה "למה אתה שואל?". באותה תקופה נחלצו לעזרתנו חברי תנועת "הרויסטנס", סטודנטים יהודים שלחמו במחתרת נגד הנאצים. בעזרתם קיבלנו למחרת 5 ק"ג של חומר נפץ וחבילת עפרונות שהשייה עם הצבע המתאים. חזרנו לפורט דה-בוק וארזנו את הפצצה בתוך שקים עם מתנות שנשלחו למעפילים מכל רחבי העולם.

כעבור יומיים הפליגו שלושת ספינות הגירוש בדרכן לגיברלטר. שם בבסיס הבריטי הצטיידו בדלק, מים ומזון. המעפילים היו בטוחים שביציאה מגיברלטר יפנו הספינות דרומה לעבר אפריקה.

כעבור מספר ימים נדהמו לגלות שהבריטים מחזירים אותם לגרמניה, להמבורג שהיתה לאחר המלחמה שטח כיבוש בריטי ובו כוחות בריטיים רבים.

שתי הספינות הראשונות גילו התנגדות נועזת ואלימה, הבריטים הזרימו לנמל אלפי חיילים שנשאו בכוח ממש על ידיהם כל מעפיל ומעפיל.

להפתעתם של הבריטים דווקא הספינה האחרונה שהיתה במשך כל הדרך הספינה המאורגנת ביותר, הנלחמת ביותר, דווקא בה היתה ההתנגדות רק הפגנתית, בכל הספינות לקחו איתם המעפילים של השמיכות שקיבלו מידי הבריטים ואילו בספינה זו נערמו כל השמיכות בפינת מחסן הספינה. הדבר היה חשוד בעיני מפקד הספינה, הוא הורה לפנות השמיכות ואז התגלה פתח לבטן הספינה שם הונחה הפצצה. המפקד הזעיק חבלנים שגילו עפרון שהשייה. שלפו אותו וניטרלו כביכול את הפצצה. הם לא ידעו שמיכה טמן ליתר בטחון עוד עפרון. הפצצה "המנוטרלת" הובאה אחר כבוד ללשכת הקשר לעיתונות של צבא הכיבוש הבריטי בהמבורג. עיתונאים מכל קצווי העולם התאספו בהמבורג לרגל בואן של ספינות הגירוש. מפקדת הכיבוש רצתה להראות לעיתונות העולם שלא מעפילים החותרים למולדת נמצאים בספינות אלא טרוריסטים צמאי דם.

העיתונאים הוזמנו לשעה 4 אחה"צ, אולם הפצצה התפרצה בשעה שלוש אחה"צ בזמן הפסקת הצהריים - איש לא נפגע אולם הבנין נהרס...

חזרתי לארץ עם אוניית נשק צ'כי מנמל ביוגוסלביה. 30,000 רובים, 3000 מקלעי מגלד, 300 בזות. ירדתי לחטיבת הנגב וקיבלתי ממיכה את פלוגת הג'יפים שלו, הוא הפך להיות סמג"ד של חיים בר-לב ז"ל מג"ד הגדוד התשיעי.

נגמרה המלחמה, חתמתי קבע ומיכה נסע ארה"ב ללמוד

הנרסה.

מפעם לפעם סיפרו אנשים ששאלו אביגור מחפש אותי. לא יחסתי לזה חשיבות.

לימים מיכה חזר מארה"ב ובאחת הפעמים הוא הודיע לי במפגיע שעלי להיפגש אם שאול אביגור. למה? הוא, מיכה, לא יודע.

באתי לקריה, משרדו שכן באחד הבתים העוזבים הנסתרם. הוא עסק אז באופן החשאי ביותר בעליה בלתי ליגאלית מברית המועצות.

בנו גור נפל במלחמת השחרור ועל שמו הוא נקרא אביגור. כשהייתי בפלמ"ח בכינרת, הייתי מדרוך של גור, רותה אחותו היתה גרעונית בספינות מעפילים. הוא היה נער חמודות ונפל בקרבות עמק הירדן.

עתה ניצבתי בפני אביו, שאול אביגור, האיש היה נערץ על כולנו. הוא השאיר אותי לעמוד, הסתכל עלי במבטו החודר ואמר "ידידי הצעיר, אתה לא שאלת איש להעלות פצצה לספינות המעפילים. מי הרשה לך לעשות מלחמה על גבם של פליטי השואה האלה. אין שום מעשה גבורה במעשיך. אקסודוס מיצתה את שליחותה - במאבק ההירואי של המעפילים לחתור למולדתם". כך בעברית חגיגית ובקול דרמטי הוא סיים את דבריו.

פסקו האחרון נשאר כאילו תלוי באוויר, משך כמה שניות קפאה על פניו אותה הבעה חמורה נוקבת ובעלת משמעות. ניצבתי לפניו נבוך והמום. הוא הבחין במבוכתי, עשה תנועה בידו כאילו שילח מעל פניו זכוכית טורדני, שינה את הבעת פניו וטון דיבורו והזמין אותי לשבת.

עכשיו הוא קם, יצא מאחורי שולחנו וברוח חברותית אמר לי "למיכה צבתי כעונש באוזנו השמאלית, לך אצבוט באוזן הימנית. ניגש, צבט באוזני, חזר וישב מאחורי שולחנו.

הבעתו המרוכזת חזרה אל פניו. כעת הוא פתח בדיבור שבסיכומו הציע לי להיכנס לפעילות מיוחדת במינה, אך זה נושא שאינו מבית ספרנו ועל כך בפעם אחרת.

